

Storm Thorgerson'a Ait Pink Floyd Albüm Kapak Tasarımlarının Görsel Sanat Akımları Açısından İncelenmesi

Tuba AYYILDIZ¹, Mehmet ÖZKARTAL²

¹ Süleyman Demirel Üniversitesi, tubasakman@gmail.com

² Süleyman Demirel Üniversitesi, ozkartal1968@hotmail.com

*Sorumlu iletişim yazarı: tubasakman@gmail.com

Özet

Günümüzde insanların müziği daha çok internet ortamından dinlediği ve albüm kapaklarına eskisi kadar önem vermediği düşünülse de, bu görseller yakın müzik tarihi boyunca önemli belirleyiciler olmuştur. Grafik tasarım birçok alan gibi müzik alanı ile de iletişim halindedir. Grafik tasarımın hammaddesini oluşturan görsellik ise, algı sistemimizi doğrudan etkiler ve dolayısıyla zihnimizde kalıcılık sağlar. Albüm kapağı tasarımcısı bir anlamda, işitme duyusuna hitap eden bir öğeyi (müzik) görselleştirmeye çalışır. Dinleyiciye müzik eserini önceden görsel olarak sunarken, zaman zaman müziğin tarzını, albümün yaşattığı genel duyguyu hissettirmek açısından, içeriğe de bağlı kaldığı görülmektedir. Albümlerin satın alınmasında ise albüm kapaklarının etkili olduğu açıktır. Geçmiş yıllardan bu yana farklı sanat akımlarından etkilenmek suretiyle değişik tasarımlar denenmiştir. Tasarımların gösterdiği değişimlerin ise dinleyiciler ile müzik kayıtları arasındaki ilişkiyi derinleştirdiği görülmüştür. Araştırmamızda, tasarımı Thorgerson'a ait olan Pink Floyd albüm kapaklarından, görsel olarak dijital ortamdan yararlanıldığı hissini barındıran, fakat tamamen gerçek dünyaya ait olup, önemli ölçüde dijital müdahale uygulanmamış olan tasarımlar seçilmiştir. Doküman incelemesinin kullanılmış olduğu bu araştırmada, seçilmiş olan beş tasarımın albüm kapak hikâyelerine kısaca yer verilmiş ve sanat akımlarından ne şekilde etkilendikleri ayrıntılı olarak yorumlanmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Pink Floyd, Storm Thorgerson, albüm kapağı, görsel sanat akımları, tasarım

Analyses of Pink Floyd Album Cover Designed by Storm Thorgerson from the Perspective of Visual Art Movements

Abstract

Album covers have been valuable determinants throughout the recent music history, even though it is thought that nowadays internet is the main source for listening to music and people give less importance to these visuals compared to past. Graphical design is related to music as well as many other fields. Visuality, as the core material of graphical design, directly influences our perception system and provides memorability. Album cover designer actually tries to visualize an element (music) which refers to auditory sense. It is observed that designer often also sticks to the content in order to emphasize music style and the general sensation of the album while presenting the musical work in a visual form beforehand. It is obvious that album covers are influential in album sales. Affected by different art movements, several designs were tried from past to present. It is seen that changes in designs expanded the relationship between listeners and the music records. In our research, Pink Floyd album covers designed by Thorgerson were used. Among them five designs, which aroused a feeling that digital media was used despite belonging completely to the real world and having limited digital intervention, were selected. By using document analysis, this study briefly explained album cover stories of the five selected designs and analyzed in detail how they were influenced by art movements.

Key words: Pink Floyd, Storm Thorgerson, albüm cover, visual art movements, design

1 Giriş

Grafik tasarım birçok alan gibi müzik alanı ile de ilişkilidir. Tasarım, bir problemin çözümü demektir. Tasarım olgusu "bir tasarlama eylemi sonucunda beliren ve asıl yapının gerçekleşmesi sırasında yönlendirici olan proje, çizim, maket vs. gibi ürünlerin tümü" şeklinde tanımlanmaktadır (Sözen ve Tanyeli, 2012, s.295). Bununla beraber tasarlama, "sanatsal değer taşıyan bir ürün ortaya koymak amacıyla yapılan fakat ürünün gerçekleştirilme aşamasını içermeyen çalışmaların tümü" olarak açıklanmaktadır (Sözen ve Tanyeli, 2012, s.295). Tasarımcı ise bu süreci yürüten kişidir. Becer (2013, s.32); tasarım sürecinin kendi içinde bir yapıya, bu yapı arkasında da bir planlamaya sahip olması gerektiğinden, ancak, planlamanın olduğu yerde tasarım olgusundan söz edilebileceğinden bahsetmektedir.

Albüm kapağı tasarımcısı bir anlamda, işitme duyusuna hitap eden bir öğeyi (müzik); renk, doku, ton, biçim, yön, çizgi gibi tasarım hammaddelelerini; denge, orantı ve görsel hiyerarşi, görsel devamlılık, bütünlük, vurgulama gibi tasarım ilkelerini ve fotoğraf, illüstrasyon gibi yardımcı öğeleri kullanarak görselleştirmeye çalışır. Tasarımcının, dinleyiciye müzik eserini önceden görsel olarak sunarken, zaman zaman müziğin tarzını, albümün yansıttığı genel duyguyu vurgulamak açısından, içeriğe de bağlı kaldığı görülmektedir. Bunu yaparken çizgi, renk, doku gibi tasarım hammaddelelerinin izleyicide bıraktığı duygusal, optik vb. etkilerden yararlanmaktadır (Becer, 2013, s.56-62; Uçar, 2004, s.45-56). Öte yandan tasarım için gerekli olan ilkeleri bilmenin yanı sıra, albüm

kapağının birçok duyuya hitap ettiği düşünülecek olursa, her tasarımın farklı bir bakış açısı ve hikâyeyi de beraberinde getireceği açıktır. Bu sebeple öncelikle iletişim, görsel iletişim olgularını açıklamak, grafik tasarım, grafik sanatlar ve ilgili tanımları vermek yerinde olacaktır.

İletişim, Uçar'ın aktardığı şekli ile "düşünce ve duyguların, bireyler, toplumsal kümeler, toplumlar arasında söz, el-kol devinimi, yazı, görüntü vs. aracılığı ile değiş-tokuş edilmesini sağlayan toplumsal etkileşim süreci" olarak açıklanmaktadır. En etkili olan iletişim şekilleri ise görsel ve işitsel iletişim olarak kabul edilmektedir (Uçar, 2004, s.18). Grafik tasarım da görsel bir iletişim sanatıdır. Birinci işlevi, mesaj iletmek ya da bir ürün veya hizmeti tanıtmak olarak açıklanmaktadır (Becer, 2013, s.33). Daima bir iletişim problemi ile ilgili olan grafik tasarım probleminin, genellikle iki boyutlu yüzeyler üzerinde çözüldüğünden bahseden Becer (2013, s.34); tasarımcının, uygulama yöntemlerinin yanı sıra görsel algılamının doğasını, görsel yanılmanın rolünü ve sözel ile görsel iletişim arasındaki ilişkileri de bilmek ve göz önüne almak zorunda olduğunu açıklamaktadır. Grafik sanatlar ise, çeşitli basım ve çoğaltma teknikleriyle gerçekleştirilirken, estetik bir işleve sahip olmanın yanı sıra, somut bir kullanım alanında da işe yarar niteliğe sahip olan, resimsel ya da yüzeysel malzemenin tasarımı konusunu ele alan sanat dalları olarak tanımlanmaktadır (Sözen ve Tanyeli, 2012, s.121).

Görsel hiyerarşiyi, tipografi, beyaz boşluk vb. tasarım elemanlarının, tasarım içindeki vurgulanmak istenen mesaja bağlı olarak ölçülendirilmesi şeklinde tanımlayan Becer (2013, s.70-71), hiyerarşiyi boyut dışında; renk, açıklık-koyuluk, uzaklık-yakınlık, konum gibi elemanların da etkilediğini ve tasarımcının görsel hiyerarşi ile izleyicinin gözünün tasarım üzerinde yönlendirilebileceğini, bunlara bağlı olarak da tasarım içinde üstünlük çatışmasına giren unsurlar arasında dinamik bir ilişki kurulabileceğini belirtmektedir.

Balkır'a göre görsel kültür, sanat tarihi, kültürel çalışmalar, sanat eğitimi, antropoloji ve eleştirel teoriyi içeren bir eğitim alanıdır. Paul Duncum'ın görüşünü de şu şekilde aktarmıştır; "Görsel kültür bugünün dünyasında anlam, görsel alanlar, görsel ve popüler objeler, müzik, ses efektleri, resimler vb. olgularla etkileşim yoluyla üretilmektedir" (Duncum'dan akt. Balkır, 2011, s.1-2). Görsel kültürü Kırıçoğlu da; "içinde yaşadığımız çağın iletişim ağı içinde görsel imgelerin etkin gücünün ve bu gücün insanlar üzerinde yarattığı etkinin ve birikimin adıdır" şeklinde tanımlamıştır (<https://sanatabiradim.wordpress.com/2016/10/08/gorsel-kultur-gorsel-kultur-tanimlari> [05.06.2018]).

Görsel algı, algılanan kavramı görsel özellikleri çerçevesinde duyuşsal ayırısama yoluyla seçme, düzenleme, tanımlama gibi birtakım yaklaşımlar olarak tanımlanmaktadır (Behrens, 1984 ve Hochberg, 1978'den akt. Erişti; Uluşysal ve Dindar, 2013, s.48). Bir farkındalık durumu olan algının, genellikle görsel olduğundan ve görme duyusu ile elde edildiğinden bahseden Alpan; görsel algının görme duyusundan farklı olduğunu savunmaktadır. Algılama anında beyin, bireyin beklentilerinden, geçmiş yaşantılarından, diğer duyu organlarından gelen duyuşmalarından, toplumsal ve kültürel etmenlerden etkilenmekte ve birey bu aşamada gelen duyuları seçme, bazılarını yok sayma, bazılarını güçlendirme, arada oluşan boşlukları doldurma, beklentilerine göre anlamlar verme işlemlerini gerçekleştirmektedir (Alpan, 2008, s.83).

Albüm kapaklarında yer alan görsellerin içinde barındırdığı anlamların, bazı fikirleri sembolize etmek amacıyla ortaya çıktığı düşünülürse, sembol kavramından da bahsetmek yerinde olacaktır. Uçar (2004, s.24); sembolü, bir kavramı temsil eden somut bir şekil, bir nesne, bir işaret, bir söz veya bir hareket olarak tanımlamakta ve sembollerin, evrenselleşmiş sessiz bir dil olduklarını vurgulamaktadır. Kara (2008, s.6) ise sembolden, duyu organlarıyla algılanamayan herhangi bir soyut kavramı, düşünce ve olguyu açıklayan, canlı ya da cansız somut gösterge şeklinde söz etmekte ve sözcük anlamında simge ile özdeş tutulduğundan bahsetmektedir.

Albüm kapağı tasarımını etkileyen başlıca unsurlara çalışmanın kapsamı açısından değinmek gerekecektir. Bu kapsamda tasarımın gerek hitap edilen kitle gerekse temsil edilen içerik ile bir uyum içinde olduğu / olması gerektiği ayrıca genellikle dinleyici kitlenin görsel algısı ve kültürel özelliklerinin de göz önünde bulundurulduğu görülmektedir. Kara'nın (2008, s.11) da vurguladığı üzere, ilk albüm kapağı örneklerinde, sanatçı fotoğraflarından yararlanılırken zamanla farklı arayışlar içerisine girilmiş, değişik teknikler denenmiştir. Ayrıca 1920'lerden önce yapılmış kayıtların, sadece kaydı yapan şirketin bilgilerini barındıran bir kâğıt kap ile piyasaya çıkmış olduğuna, 1920'lerdeki klasik müzik kayıtlarının albüm şeklini aldığına fakat onların da müzik ve sanatçıyı tanıttıkları unsurlara çok az yer verdiğine değinmektedir. Durmaz ise, 1940 yılına kadar, piyasaya sürülen albümler için albüm kapağı kavramının gelişmediği ve standart düz kahverengi ambalaj kâğıdı kullanıldığına, ilk kez Columbia Records bünyesinde genç bir sanat yönetmeni olan Alex Steinweiss'in, 78 rpm'lik 'Rodgers and Hart' adlı albüm için kapak çizimi yaptığını işaret etmektedir (Durmaz 2006'dan akt. Kara, 2008, s.13). Loryan ise bunun, dinleyicilerin müzik kayıtlarıyla kurduğu ilişkiyi derinleştirdiğine ve birkaç ay içerisinde satışların sekiz kat kadar arttığına değinmektedir (Bon Pur Loryan, <http://bonpurloryan.com/2014/09/30/album-kapaklari-nasil-icat-edildi> [03.04.2018]).

Kara, (2008, s.13) daha sonraki yıllarda yazının ve sanatçı fotoğraflarının bir arada kullanıldığını, 1940'lara doğru bilimsel düzenlemelerin tasarıma dâhil olduğunu ve 1950'lerin sonlarında ise farklı sanat akımlarına bağlı olarak, tasarımların biçimsel özelliklerinde değişmeler görüldüğünü vurgulamaktadır. Ayrıca; tasarımların, dönemine ve sahip olduğu estetik anlayışın özelliğine göre belirgin karakteristik biçim özellikleri gösterdiklerini, buna bağlı olarak da tasarımcıların o dönemi etkileyen başlıca sanat akımlarından etkilendiklerinin düşünüldüğünü belirtmektedir. Kara'nın (2008, iii) da vurguladığı üzere, 1950 ve 1980 yılları arasındaki başlıca müzik türlerinin dinleyici kitlelerine sunulan müzik albümü plak kapağı tasarımlarının, o kitlenin yansıttığı ayırıcı imgelerine, biçim ve renk özelliklerine sahip oldukları görülmektedir. Yine Kara'ya (2008, s.19) göre, dinleyici kitlenin görsel algı durumunun belirlenmesi; albümün ve sanatçının müzikal yapısına uygun biçim ve renklerin belirlenmesi; tarz ve anlayışlara göre

özgün fikirler geliştirilmesi; tipografik unsurların yapıyı destekleyecek şekilde seçilmesi; kompozisyon öğelerinin bir kimlik yansıtacak şekilde bir araya getirilmesi, albüm kapak tasarımında dikkat edilmesi gereken unsurlar olarak sıralanmıştır.

Albüm kapak tasarımları incelendiğinde, göreceli olarak daha az alan kaplamalarına rağmen, albüm kapaklarının etkili mesajları bir arada taşıdıklarını öne süren Durmaz (Durmaz 2006'dan akt. Kara, 2008, s.19); bunun tasarımcının başarısı olduğunu belirtirken, tasarımcının, müziğin ruhunu anladığının ve doğru görselleştirdiğinin kanıtı olduğunu da ifade etmekte, grafik ürün olarak tasarımın, tanıtımı yapılan içerik ile arasındaki ilişkiyi yansıttığı üzerinde durmaktadır.

Gerçekten de yakın popüler müzik tarihi içerisinde karşımıza çıkan ve geniş bir kitleye ulaşmış olan albüm kapaklarının tasarımında çok farklı kriterlerin bir araya geldiği görülmektedir. Bir grafik tasarım ürününün başarısının, mesajını hedef kitleye iletebilmesine bağlı olduğunu öne süren Yücebaş (2006, s.13) ise kötü tasarlanmış bir ürünün izleyenle iletişim kurmasının mümkün olmadığını, sağlıklı bir iletişim için grafik tasarımcının birçok farklı alanda uzmanlaşması gerektiğini belirtmektedir. Grafik tasarımın, birçok alanı iç içe girmiş halde bünyesinde barındırması, tasarımcının da bu alanlar üzerinde uzmanlaşmasını gerektirmektedir. Grafik tasarımın kapsadığı alanların genişliği, her birinde uzmanlaşmayı zorlaştırırsa da tasarımcı, belli bir mesaj iletmek amacıyla üzerinde çalıştığı alanda yeterli ölçüde bilgi sahibi olmalıdır. Yeterli bilgi sahibi olunması, tasarımın bilinçli yapılmasını beraberinde getirir. Dolayısıyla iletilmek istenen mesaj, yansıtılmak istenen his ve duygular, karşı tarafa doğru ve etkili biçimde aktarılmış olur. Etkili aktarım, aynı zamanda tasarımcının edindiği bilgi birikimini farklı bakış açıları kullanarak harmanlaması ile gerçekleştirilebilir.

Bu araştırmada kendine belli bir tarz yaratmış olan tüm tasarımcılar gibi, Storm Thorgerson'un tarzı irdelenerek, tasarımı Storm Thorgerson'a ait Pink Floyd albüm kapaklarına görsel sanat akımları açısından yorum getirilmeye çalışılmıştır.

1.1 Sanat Akımlarına Genel Bakış

İnsanoğlu ilk çağlardan itibaren, görsellikle iç içe olmuştur. Yüzyıllar ilerledikçe, sanat daha sistematik bir çerçevede uygulanır hale gelmiş ve buna bağlı olarak da sanatçılar belirli sanat akımları çevresinde toplanır ve onları takip eder olmuşlardır. Literatürde birçok görsel sanat akımı yer almakla birlikte, araştırmada bu sanat akımlarından, seçilmiş olan albüm kapaklarının yansıttığını düşündüklerimize yer verilmiştir.

1.1.1 Realizm (Gerçekçilik)

"Resim ve heykel sanatlarında, yapıtı oluşturan betilerin sanat dışı dünyada rastlanan gerçekliklere doğrudan gönderme yapmasını amaçlayan anlayış" (Sözen ve Tanyeli, 2012, s.115) şeklinde tanımlanan realizm anlayışında; meydana gelen her yapıtta yer alan her betinin gerçekte de var olan canlı ya da nesne olması zorunluluğu ve bu betilerin gerçek dünya ile ilişkilerinin bulunması gerektiği vurgulanmaktadır. Seçilmiş olan albüm kapaklarında, görsel açıdan dijital ortam müdahalesi olması hissini yanı sıra, gerçekçilik hissi de yer almaktadır. Giriş kısmında da vurguladığımız gibi seçilen albüm kapak tasarımlarının, gerçek ve planlanmış ortamlar içerdikleri bilinmektedir.

1.1.2 Ekspresyonizm (Dışavurumculuk)

Ekspresyonizm, 20. yüzyılın ilk yirmi yılı içinde, özellikle Almanya'da gelişen bir modern sanat akımı şeklinde tanımlanmakta; izlenimciliğe bir tepki olarak belirlediği, dış gerçekliği sadakatle yansıtmayı yadsıyarak, sanatçının ruh durumuna, amaçlarına hatta politik tercihlerine göre işlediği betileri deformasyona uğratmasına olanak verdiği ve renk düzeninin keskin karşıtlıklar oluşturacak biçimde ele alınışının da bir diğer özelliği olduğu vurgulanmaktadır (Sözen ve Tanyeli, 2012, s.97).

Ekspresyonist sanat kesin kişisel açıklamalara değer vermekte, bu türden açıklamaları neredeyse zorunlu saymaktaydı. Sanatçının özel duyarlılığa sahip olduğunu, görülenin ve hissedilenin bu duyarlılıkla algılanması gerektiğini vurgulamaktaydı. Duyular ve duygulara bağlı aktarımı sağlamayı amaçlayan bu akım, sanatçının içsel gerçeği olan görüntünün kişisel anlayış ve tarzı ile yoğunlukla esere yansıtılması olarak da nitelendirilebilir. Dolayısıyla izleyici için beceriksizce ortaya konmuş gibi görünen bir eser aslında "sanatçının kendi algısını, yorumunu, tarzını, düşüncelerini içermektedir" yorumunu da getirebiliriz. Bu durum 19. yüzyılda algılama psikolojisinde görülen gelişmeler sayesinde daha rahat anlaşılabilir (Lynton, 1982, s.38).

1.1.3 Kübizm

"İzlenimciliğe tepki olarak ortaya çıkan resim akımı" tanımıyla kaynaklarda geçen kübizm, analitik ve sentetik kübizm olarak iki ayrı dönemden oluşmakta ve geleneksel resim anlayışına yönelen en güçlü karşı çıkışlardan biri olma özelliğini taşımaktadır (Sözen ve Tanyeli, 2012, s.185-186; Eroğlu, 2006, s.219-220). Soyut bir sanat görünümünde olmasına rağmen, sanatçının tuvale gerçekliği hem duygusal hem de entelektüel açıdan aktarmasını içermekte ve geleneksel olan nesneye tek bakış açısından yaklaşmayı reddedip, birçok bakış açısını kullanarak gerçekliğe çeşitliliği getirmektedir (Bektaş, 1992, s.40). Kübistler doğayı birebir taklit etmeyip, geometrik şekillere indirgeyerek soyutlamakta, klasik normları kırmakta, perspektifin getirdiği mekânsal illüzyonu iki boyutlu planlara çevirmektedirler (Bektaş, 1992, s.40-41). Gombrich'e (1986, s.452) göre de kübistler, figürü betimlemeyi tümünden kaldırmayı değil, onu yeniden gözden geçirmeyi amaçlamışlardır.

Nesneleri çok sayıda değişken bakış noktasından ve farklı anlarda aynı resim düzlemi üzerinde betimlemeyi amaçlayan kübistler, nesnelerin sadece üç boyutlu gerçekliğini betimlemenin ötesine giderek onlara bir de zaman boyutunu katmayı denemişlerdir ve bu amaç nedeniyledir ki, resmin biçim sorununu ön plana alıp rengi ikinci plana atmışlardır (Sözen ve Tanyeli, 2012, s.185-186). Kübistlerin bu çok yönlü bakış açısı, aynı karede art arda sıralanmış birçok ânı resmetmeleri ve böylece resimler içinde zaman kavramını kullanmaları, eserde devingen yapıyı beraberinde getirmiştir. Klasik formların kırılarak figür ve nesnelerin soyutlanması ile

meydana gelse de kübizm tam olarak soyut sanat olarak geçmemekte ve sanatçının yorumlarını içermektedir. Bu durum kübistlerin doğayı ve gerçekte var olanı kübik biçimler halinde yansıtan eserler ortaya koymalarından da anlaşılabilir.

1.1.4 Fütürizm

"İtalyan sanatına 1910'dan 1930'lara dek egemen olan sanat akımı" (Sözen ve Tanyeli, 2012, s.112-113; Eroğlu, 2006, s.162) olarak tanımlanan fütürizm, aynı zamanda yaşamda hareket, değişim ve dinamizmin sanata da yansıtılması gerektiğini savunan bir edebiyat akımı olarak kabul edilmektedir.

Geçmiş sanat düşünce ve biçimlerine karşı çıkan akım, yayınladığı manifesto ile makine çağını, hızı, modern yaşamı ve devrimi yücelterek, burjuva toplumunun gelenekselliğine, duygusallığına, ahlak anlayışına karşı çıkmıştır (Bektaş, 1992, s.42-43). Bir yazın hareketi olarak başlasa da görsel sanatçılar tarafından uyarlanmış ve fütürist ressamlar da çalışmalarına hareket, enerji ve sinematik sekansı katmışlardır (Bektaş, 1992, s.44). Modern çağın getirdiği modern yaşantının ortaya koyduğu bu akım, sürekliliği, değişkenliği, hareketliliği savunurken geleneksel olanı tamamen reddetmektedir. Durağanlığın, evrenin dinamikliğine ve canlılığına ters düşüğünü savunan fütüristler, eserlerini makineleşmenin beraberinde getirdiği hız ve süratle övgüler yağdırarak ortaya koymaktadırlar.

1.1.5 Dadaizm

1916'larda ortaya atılan, edebiyat, tiyatro ve görsel sanatlar alanlarında etkili olan akımdır (Sözen ve Tanyeli, 2012, s.81). I. Dünya Savaşı'nın katliamlarına ve budalalığına duyulan nefretten doğan bu hareket, şok etkisi yaratan tekniklerle ve alay ederek, teknolojik ilerlemelere körü körüne bağlanmanın yüzeyselliğini, toplumun yozlaşmasını, savaş, gelenek, din, sanat gibi tüm yerleşik değerleri protesto etmektedir (Bektaş, 1992, s.45). Dada sanatının ayırıcı özelliklerinden biri çeşitliliğidir ve dadacıların ortak yanı, yenilikçiliği benimseyerek, sanatın ne olması gerektiği konusundaki yerleşmiş görüşlere karşı çıkmaları, yerleşik değerlerle hesaplaşmaları olarak görülmektedir (Lynton, 1982, s.130). Kural ve dogmaları reddeden ve bunlardan kurtulmak isteyen dadacılar, sanatçının kendi gerçeğine daha çok yaklaşmasını savunmuşlar ve bilinçsizce yapılanların etkinliğini fark edince spontane olanı planlı davranışla birleştirmenin yollarını aramışlardır (Bektaş, 1992, s.46). Akımın amacı, modern dünyanın anlamsızlığı ile dalga geçmek olup, dadaistler fikirlerini akla ve alışılmış karşı koyarak ve aykırı işler yaparak, anlaşılabilirliğin dışında farklı sanat eserleri üreterek hayata geçirmişlerdir.

1.1.6 Metafizik Resim

1917'de İtalyan ressamlarca başlatılan bir resim akımı şeklinde tanımlanmaktadır ve fütürizme tepki olarak ortaya atılmıştır (Sözen ve Tanyeli, 2012, s.205). Nesnelerin yalın ve saygın bir anlayışla resmedilmesinin, onların anlaşılmasız hatta etkileyici özelliklerini ortaya çıkardığı düşünülmektedir. De Chirico ve Carra olağandışı nesnelere seçen ve bunları şaşırtıcı ilişkiler içinde yansıtan akım uygulayıcıları olarak geçmektedirler (Lynton, 1982, s.162). Metafizik resimde, savaşın getirdiği yalnızlık, durgunluk ve huzursuzluk ortamının da etkilerini yansıtan gerçeküstücü bir tutum savunulmuş; buna bağlı olarak da resimlerde abartılmış perspektif teknik ile betimlenmiş boş kentsel mekânlar ve bunlar içinde yer alan kuklaya benzer hareketsiz insanlar, değişik nesnelere çizilmiştir (Sözen ve Tanyeli, 2012, s.205). Eserler, izleyicide gizemli, sıkıntılı hatta melankolik hisler uyandırmakta, yaşanırılıktan uzak şekilde resmedilmiş mekânlar ise bu duyguları pekiştirmektedirler. Geometrik düzene sahip bu mekânlarda yer alan ve dikkat çekici abartı gölgelere sahip olan figürler ve nesnelere ise tam bir hareketsizlik içinde bu duyguları desteklemektedirler.

1.1.7 Konstrüktivizm (Yapısalcılık)

Genelde, çağdaş malzemeleri kullanan ve geometrik bir kompozisyon anlayışını benimseyen ve bu malzeme ve teknikleri yücelten bir biçimlendirme çabası sergileyen bu sanat akımı, 1920'li yıllarda Rusya'da ortaya çıkmış ve fütürizme benzer şekilde, yeni bir dünyanın inşa edilmesi gerektiğini iddia ederek, bu inşada sanatçıların birer teknisyen, mühendis, bilim adamı gibi görev almasının önemini vurgulamıştır (Sözen ve Tanyeli, 2012, s.175). 20. yüzyılın değişen şartlarına uygun bir estetik ortaya koyma amacı taşıyan bu akımın en etkin temsilcilerinden biri olan Alexander Rodschenko, montaj ve fotoğrafla tasarım yapma konularında öncü olmuştur. Eş zamanlı hareket, üst üste çekimler, aşırı yakın çekimler, perspektif görüntüler ve bunların çoğu zaman bir arada kullanılması, görüntülerin ritmik olarak tekrarı bu dönemde sıklıkla yararlanılan tekniklerdendir (Bektaş, 1992, s.63-64).

Genellikle üç boyutlu eserler ortaya koymayı tercih eden konstrüktivistler, yaratıcı ve işlevsel özellikteki çağdaş malzemeleri, resimsel mekân yerine direkt mekânın kendisi içinde kullanarak bunu gerçekleştirmişlerdir. Akımın önemli temsilcilerinden olan çok yönlü sanatçı Rodschenko ise, fotoğraf düzleminde görmeye alışılan paralel görüntünün aksine, çok farklı bakış açılarından çekilmiş perspektifleri tercih etmiştir. Bakış açısında özellikle birbirini kesen çapraz çizgiler, merdiven, apartman, pencerelerin oluşturduğu tekrar eden çizgiler göze çarpmaktadır.

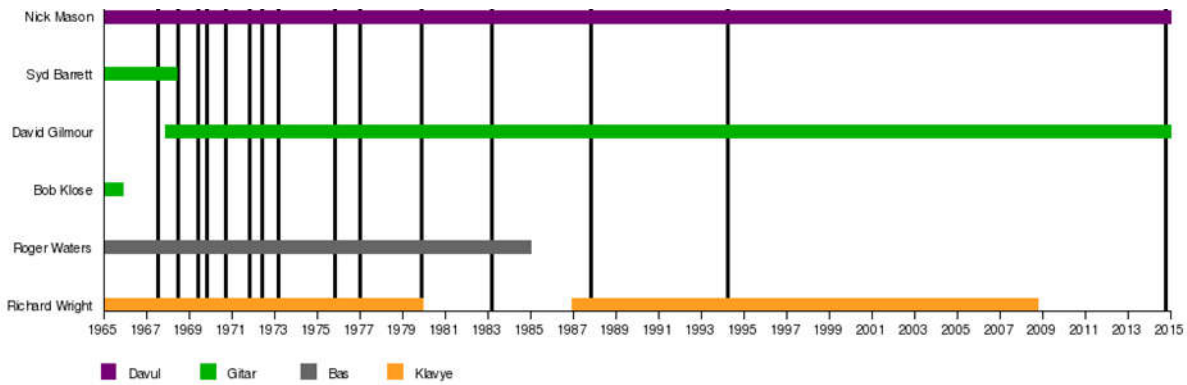
1.1.8 Sürrealizm (Gerçeküstüçülük)

Kökleri dadaya dayanan ve bir grup genç Fransız yazar ve şair tarafından 1924'te Paris'te kurulan sürrealizm, somut gerçeklik içinde daha gerçek olan gerçeği irdelemiş; somut fakat birbiriyle ilişkisi olmayan nesnelere bir araya getirilerek, çakıştırarak, gizli anlamlar ortaya koymaya çalışmış ve rüyaların görselleştirilmesini amaçlamıştır (Bektaş, 1992, s.49-50). Bektaş'a göre (1992, s.49) sürrealistler, insanın, sosyal ve ahlaki alışkanlıklarından kurtularak, sezgi ve duygularına özgürlük kazandırabileceğine inanmış; insanın doğal dünyası olduğuna inandıkları fantezi, düş ve imgelemin üst gerçekliğini açarak sanatı uygarlığın düzenli ve kısıtlı kurallarına karşı kullanmayı hedeflemişlerdir. Gerçek olarak kabul edilenin arkasındaki 'daha gerçek' olan dünyayı araştıran sürrealistler, yapıtlarında düşlerden, bilinçaltından ve sezgilerinden sıkça yararlanırlar ve tüm bunları gerçeklerle birleştirerek

kullanırlar. Sürrealist akımın en çok kullanıldığı alanlar fotoğraf ve illüstrasyon iken, en önemli temsilcilerinden biri de Rene Magritte olarak kabul edilmektedir (Becer, 2013, s.102-103). Bir başka sürrealist ressam olan Chirico'dan çok etkilenmiş olan Magritte ise Thorgerson'ı fazlasıyla etkilemiştir. Thorgerson, bir röportajında Magritte'den etkilendiğini açıkça ifade etmiş; onun eserlerine bakmaktan hoşlandığını, çünkü onu gülümsettiklerini vurgulamıştır. Thorgerson ayrıca, özümsemesi kolay fikirler barındıran bu eserlerin diğer insanları etkilediğini düşündüğünü, fikirler içindeki garipliği, acayıplığı ve fantezi ile uğraşmayı sevdiğini, bu eserlerde ne olduğu bilinmesine rağmen neden ve nasıl olduğunun bilinmediğini ifade etmiştir (www.youtube.com/watch?v=+40Syhr37xc [12.05.2018]).

1.2 Pink Floyd Grubu ve Tasarımcı Storm Thorgerson

Her biri 1940'lı yıllarda doğan ekip elemanlarının, yaşadıkları dönem itibarıyla çocukluklarında savaş bunalımlarına şahit oldukları, dolayısıyla da yaptıkları müziğe bunu ister istemez yansıttıkları yaygın bir görüştür (https://onedio.com/haber/tum-bildiklerinizi-unutun-50-yili-asmis-bir-efsane-olan-pink-floyd-hakkinda-50-bilgi-714573 [11.05.2018]). Grup, bas gitarist ve vokalist Roger Waters, klavyeci Richard Wright ve davulcu Nick Mason'a, Pink Floyd'un Pink Floyd olmasını sağlayan isim gitarist ve vokalist Syd Barrett'in katılmasıyla 1965 yılında arasında kurulmuş ve kısa sürede müzik sanayisinin işleyişine karşı çıkan 'underground' türü müziğin önde gelen temsilcileri haline gelmişlerdir. İlk çıktıkları andan itibaren, müzik eleştirmenlerinin sınıflandırmadığı sonradan 'psychedelia' olarak adlandırılan bir müzik yapan grup (Sadie, 2001, s.755), ses efektlerini, caz ve gitar sololarını kullanarak, dünya ve insan sorunları üzerinde yoğunlaşan bir tarza hâkim oldular ve belli bir süre sonra da kendi tarzlarını yaygınlaştırdılar (https://onedio.com/haber/tum-bildiklerinizi-unutun-50-yili-asmis-bir-efsane-olan-pink-floyd-hakkinda-50-bilgi-714573 [11.05.2018]).

Şekil 1. Grup elemanlarının grupta aktif oldukları yıllar

Gruba kuruluşundan sonra katılan gitarist David Gilmour, 6 Mart 1946'de Cambridge'te doğmuştur (Watkinson ve Anderson, 1993, s.18). Kendisine hediye edilen klasik bir gitar ile müziğe merhaba diyen Gilmour, mükemmel ritim duygusu ve gitara olan hâkimiyeti ile dikkat çekmiştir. Gilmour, kendi gibi okuduğu okuldan sıkılmış olan çocukluk arkadaşı Barrett'in de ilk gitar hocasını yapmış ve gruba beşinci eleman olarak dâhil olmuştur (Sadie, 2001, s.756).

George Roger Waters, 6 Eylül 1944'te Surrey'de doğmuş (Sadie, 2001, s.755) ve Barrett gibi Cambridge Erkek Lisesi'ne gitmiştir. Mimarlık okurken aldığı tüm bursları müzik aletleri almak için kullandıklarını ifade eden Waters. Londra'daki The Regent Street Polytechnic'e geldikten sonra Mason ve Wright ile tanışmış, birlikte birçok grupta çalışmışlardır. 1980'lerin sonunda Pink Floyd'dan ayrılmasına rağmen parlak zekâsı ve entelektüel yapısı ile gruba ve yapılan işlere damgasını vuran isim olmuştur (https://onedio.com/haber/tum-bildiklerinizi-unutun-50-yili-asmis-bir-efsane-olan-pink-floyd-hakkinda-50-bilgi-714573 [11.05.2018]).

Richard (Rick) William Wright, 28 Temmuz 1945'te Londra'da dünyaya gelmiş (Sadie, 2001, s.755) ve The Regent Street Polytechnic'e girdikten sonra Mason ve Waters ile tanışmıştır. Diğerleri gibi mimarlıkla ilgilenmeyen ve okuldan önce harmonium, harpiscord ve çello çalmayı öğrenen Wright, Polytechnic'te mimarlığın yanı sıra müzik eğitimi de almıştır (https://onedio.com/haber/tum-bildiklerinizi-unutun-50-yili-asmis-bir-efsane-olan-pink-floyd-hakkinda-50-bilgi-714573 [11.05.2018]).

Nicholas (Nick) Berkeley Mason, 27 Ocak 1945'te Birmingham'da doğmuş (Sadie, 2001, s.755) ve varlıklı bir aileye sahip olmasının da etkisi ile küçük yaşta piyano, keman ve davul çalmayı öğrenmiştir. Polytechnic'te diğerleri ile tanışan Mason, 1960'lı yılların en popüler gruplarından Cream'ın davulcusu Ginger Baker'ın hayranıdır ve teknik olarak da Baker'dan etkilendiği gözlenmektedir (https://onedio.com/haber/tum-bildiklerinizi-unutun-50-yili-asmis-bir-efsane-olan-pink-floyd-hakkinda-50-bilgi-714573 [11.05.2018]).

6 Ocak 1946'da Cambridge'te dünyaya gelen Roger Keith Barrett nam-ı diğer Syd Barrett (Watkinson ve Anderson, 1993, s.13), Waters ile aynı lisede okumuştur. Müzikal yeteneği babası tarafından keşfedilen ve onun aldığı banjo ve gitarla cesaretlenen Barrett'in, babasını 14 yaşında kaybetmesi psikolojik olarak travma geçirmesine neden olmuştur. Londra'da Waters, Wright ve

Mason ile tanışan Barrett, Pink Floyd'u kurduktan kısa süre sonra, içki, sigara ve uyuşturucu gibi nedenlerle gruptan kopmuş, 1968'de ise gruptan ayrılmıştır. Grupta üstlendiği söz yazarlığı görevini ise Barrett'in ardından Waters üstlenmiştir (Sadie, 2001, s.756).

Sırasıyla Sigma, The Megadeaths, The Architectural Abdabs, The Abdabs, The Tea Set, The Pink Floyd Sound, The Pink Floyd isimlerini alan ve 'progressive rock'ın öncüsü olarak bilinen grup, kurulduğu dönemin iki blues ustası Pink Anderson ve Floyd Council'in isimlerinden esinlenilerek son olarak Pink Floyd ismini almıştır. Bu fikir Barrett'in aklına geldiği için de, grubun kurucusu olarak anılmaktadır (<https://onedio.com/haber/tum-bildiklerinizi-unutun-50-yili-asmis-bir-efsane-olan-pink-floyd-hakkinda-50-bilgi-714573> [11.05.2018]).

28 Şubat 1944'te Birleşik Krallık'ta Potters Bar'da dünyaya gelen ve Pink Floyd albüm kapak tasarımlarının birçoğuna imza atmış ünlü bir grafik tasarımcı olan Storm Thorgerson, Hipgnosis Ajansı'nın da kurucularındandır (https://en.wikipedia.org/wiki/Storm_Thorgerson [13.05.2018]). Pink Floyd dışında, Led Zeppelin, 10cc, Bad Company, Peter Gabriel, Genesis, Yes, UFO, Audience, Brand X ve daha birçok grup ve sanatçıya tasarımlar yapmıştır (Alleyne, 2014, s.253).

Hipgnosis, Londra merkezli bir tasarım ajansıdır ve Storm Thorgerson, Aubrey Powell sonrasında da Peter Cristopherson'un katılımıyla hayata geçmiş, 1968-83 yılları arasında varlığını sürdürmüştür (Alleyne, 2014, s.251). Alleyne, Thorgerson'un tasarımlarda yaygın şekilde sürrealist bir tarz kullanmakta ve gizemli anlatımları tercih etmekte olduğundan; bunu yaparken de olayları gerçekten canlandırarak uyguladığından bahsetmektedir. Thorgerson da bir röportajında, "Masamdaki bilgisayarsa kafamdaki bilgisayarı tercih ederim" diyerek bu tutumunu açıklamıştır (<https://www.theguardian.com/artanddesign/2013/apr/18/storm-thorgerson-dies-69-designer-of-album-covers-for-pink-floyd> [01.07.2018]). Böylece Hipgnosis, 1970'lerin rock albüm kapaklarında hayali manzaralar, mekânlar oluşturmuştur (Alleyne, 2014, s.252). Tüm bunların doğrultusunda tasarımlarında çok farklı bir bakış açısı yakalayan Thorgerson, genellikle dijital ortamda oynamalar yapmak yerine, gerçek düzenlemeler yapmış; bu sahnelerin fotoğraflarını yeniden çekerek, düzenleyerek üzerinde oynamalar yaparak, imaj, montaj ve kolajlar ile oluşturulan tasarımları tercih etmiştir.

Röportajlarından birinde albüm kapağı olarak sadece vinil görmenin sıkıcılığında bahseden Thorgerson, tasarımcı tarafından bir şeyin reklamının yapılmadığını, aksine o şeyin neyle ilgili olduğunun reklamının yapıldığını vurgulamaktadır (www.youtube.com/watch?v=+40Syhr37xc [12.05.2018]). Özellikle sürrealist ressam Rene Magritte'den etkilendiğini belirten Thorgerson'un, tasarımlarında da genel olarak sürrealistlere benzer yaklaşımlar sergilemekte olduğu söylenebilir. Ayrıca Man Ray, Picasso, Kandinsky, Juan Gris ve Ansel Adams gibi sanatçılardan da etkilendiğini belirten Thorgerson, tasarım için çalışma metodunun, müziği dinlemek, sözleri okumak ve mümkün olduğunca müzisyenlerle konuşmak olduğunu da vurgulamaktadır (<https://www.theguardian.com/artanddesign/2013/apr/18/storm-thorgerson-dies-69-designer-of-album-covers-for-pink-floyd> [01.07.2018]). Thorgerson 90'ların başında, tasarımcı Peter Curzon ile Storm Studios'u kurmuş ve ardından fotoğrafçı Rubert Truman sonrasında da tasarımcı ve illüstratör Dan Abbott onlara katılmıştır (<https://www.stormstudiosdesign.com/resume/> [01.07.2018]).

1968 yılından itibaren grubun albüm kapak tasarımlarını yapan ünlü ve grup üyeleri ile çocukluk yıllarına dayanan bir dostluğa da sahip olan grafik tasarımcı, 18 Nisan 2013'te Londra'da yaşamını yitirmiştir (https://en.wikipedia.org/wiki/Storm_Thorgerson [13.05.2018]).

2 Yöntem

Araştırmada, doküman incelemesi ve görsel tarama yapılarak, seçilmiş olan albüm kapakları sanat eleştirisi yöntemlerinden akademik eleştiri yöntemiyle çözümlenmiştir. Araştırma, Storm Thorgerson'un Pink Floyd için tasarlamış olduğu albüm kapaklarından, gerçekte var edilen ortam ve düzenleme ile yapılmış olan albüm kapaklarıyla sınırlıdır. Seçilen bu albüm kapaklarının ortak özelliği; görsel olarak 'dijital ortamda yapılmış' görüntüsüne sahipken, 'gerçek bir ortam yaratılarak' oluşturulmuş olmalarıdır. Grubun konser ve box set (birkaç albümün bir arada sunulması) albümleri, yeterli bilgiye ulaşılamamasından dolayı araştırma kapsamı dışında bırakılmıştır.

3 Bulgular ve Tartışma

3.1 Grubun Storm Thorgerson Tasarımı Olan Albüm Kapakları

Storm Thorgerson'a ait olan albüm kapaklarından 5 farklı albüm kapağı araştırma konusuna örnek teşkil edecek şekilde seçilmiş, araştırma konusuna uygunluğu yönünden incelenmiş ve yorumlanmıştır. İncelenen albüm kapaklarının, birçok farklı sanat akımını içerdiği gözlemlenmiştir.

3.1.1 Wish You Were Here

Görselde (Resim 1) iki sıra halinde karşılıklı uzanan blokların ortasında, takım elbiseli biri alevlerle kaplı olan iki adamın el sıkıştığı görülmektedir. 12 Eylül 1975 tarihinde piyasaya sürülen ve 'orada olmayış'ı anlatan albümün kapak tasarımı için Thorgerson, birçok fikir ortaya koymuştur. Gruptan ayrılmış olan Barrett'in yedi yıl sonra bir gün ansızın Abbey Road Stüdyoları'na gelmesi, Thorgerson'ın grubun kişisel ilişkileri üzerinden fikirler ortaya koymasını beraberinde getirmiştir. Thorgerson'un düşüncesi, grubun tüm üyelerinin aslında fiziken grupta olmalarına rağmen, zihnen bir arada olmadıkları yönündedir ve grubun tam bir birliktelik halinde olmadığını düşünmektedir. Albüm kapağının tamamen mat siyah bir naylonla kaplanarak içeriğinin

görünmemesinin tam bir yokluk hissi yaşatacağı düşünölmüş olsa da, plak şirketi buna karşı çıkmıştır. Böylece Thorgerson, 'orada olmayış'ı yanan bir adamla anlatmaya karar vermiştir. Çekimler sırasında birçok zorluk yaşanmış, dublörün bıyığı yandığı için dublörler yer değiştirmek zorunda kalmıştır (<https://pinkfloydtrk.net /2016/01/20/pink-floyd-album-kapaklarinin-hikayeleri/>; [https://pinkfloydtrk.net /2010/12/25/ tum-pink-floyd-albumleri-listesi/ \[11.05.2018\]](https://pinkfloydtrk.net /2010/12/25/ tum-pink-floyd-albumleri-listesi/ [11.05.2018])).

Resim 1. Wish You Were Here albüm kapağı

Tasarımın realist akıma uygun şekilde, iki taraflı blok halinde yapılar ve el sıkışan iki adam olmak üzere gerçek görüntüler içerdiği görölmektedir. Fakat aynı zamanda metafizik resim özelliklerinden olan, boş kentsel mekânda kukla görünümlü insanları barındırdığı da söylenebilir. Sokakta terk edilmişlik hissini, metafizik resmin barındırdığı melankolik havayı desteklemekte, gölgelerin şekilleri, yanan adamın bir kukla edasında sabit bir hareket yapıyor oluşu da bu havaya katkı sağlamaktadır. Tasarımda yer alan yanan adamın normal bir hareket ile el sıkışmaya devam etmesi ise, tasarımcının duygularını yansıtmak istemesi şeklinde yorumlanabilir ve bu da ekspresyonist akım özelliği olarak karşımıza çıkmaktadır. Tasarımcı, yanan adamın iç dünyasını anlatmaya çalıştığı gibi, yanma eylemi sırasında gerçekte olamayacak bir hareket içerisinde bulunmasıyla, aslında kişinin orada olmayışını vurguluyor olabilir. Albümün ismi ve kapak tasarımı için hazırlanmış diğer tasarımlar da bu düşünceyi destekler niteliktedir. Yanan bireyin normal bir hareket sergiliyor oluşu bir diğer yandan da sürrealist akıma uygun bir fikir ortaya koymaktadır. Tıpkı sürrealizmdeki gibi, somut olan fakat birbiriyle ilişkisi anlamsızlık içeren bir durum, alev ve bireyin hareketi arasındaki ilişkide de görölmektedir. Aynı zamanda bir rüyanın görselleşmiş hali gibi kabul edilebilecek bu hareket, gerçek kabul edilen arkasındaki 'daha gerçek' olanın vurgulanması şeklinde bir tutum olarak nitelendirilebilir. Böylece tasarımcı tıpkı sürrealizmde olduğu gibi, bilinçaltından ve sezgilerinden yararlanmış ve bu durumu gerçek olan ile birleştirmiştir.

3.1.2 Animals

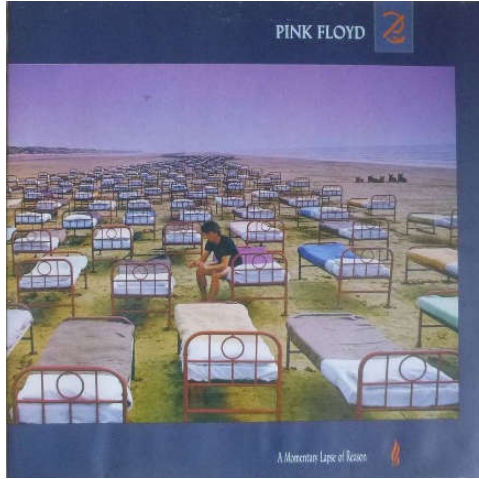
Resim 2. Animals albüm kapağı

23 Ocak 1977'de piyasaya sürölen albümün kapak önerisi (Resim 2) Roger Waters'dan gelmiştir. Kapakta 1930'larda Londra merkezinde inşa edilen ve artık terkedilmiş olan kömürle çalışan bir elektrik santrali olan Battersea ve havada uçan bir domuz görölmektedir ([https://pinkfloydtrk.net/2007/10/30/1977-animals/ \[11.05.2018\]](https://pinkfloydtrk.net/2007/10/30/1977-animals/ [11.05.2018])). Görselde yer alan bacalar arasında uçmakta olan domuz, 10 metre uzunluğunda ve 6 metre genişliğinde bir balondur ve görüntünün elde edilebilmesi için, Po ve Storm 11 fotoğrafçı ile çekimi gerçekleştirmiştir. Çeşitli teknik aksaklıklar, hava koşullarının uygun olmaması, balonun düşüp tahrip olması ve tamiratı gibi nedenlerden dolayı çekimlerin tamamlanması 3 gün sürmüştür. Sonunda elde edilen görüntüler birleştirilerek kapakta kullanılan son halini almıştır ([https://pinkfloydtrk.net/2016/01/20/pink-floyd-album-kapaklarinin-hikayeleri/\[11.05.2018\]](https://pinkfloydtrk.net/2016/01/20/pink-floyd-album-kapaklarinin-hikayeleri/[11.05.2018])).

George Orwell'in Hayvan Çiftliği adlı kitabından esinlenilerek ortaya çıkan albümdeki parçalar, insanların hayvan türlerine benzetilmesi üzerine temellendirilmiştir. Orwell kitabında Sovyet komünizmine göndermeler yaparken, Animals albümünde de batı kapitalizminin egemenliğinde Avrupa'daki insan tipleri irdelenip betimlenmek istenmiştir. Bu amaçla koyunların sürüden ayrılmayan bilinçsiz insanları; domuzların insanları ahlaki açıdan yargılayan ahlak polislerini ve para, güç sahibi olan kimseleri; köpeklerin ise açgözlü ve arkadan bıçaklamayı seven işadamlarını, hükümeti ve yargı organlarını sembolize ettiği düşünülmektedir (<https://onedio.com/haber/tum-bildiklerinizi-unutun-50-yili-asmis-bir-efsane-olan-pink-floyd-hakkinda-50-bilgi-714573> [11.05.2018]). Bu nedenle kapakta bir domuz resmi kullanılması istenmiştir. Ayrıca domuzun, Waters için 'umudu' simgelediği de kaynaklarda yer almaktadır (<https://pinkfloydtrk.net/2007/10/30/1977-animals/> [11.05.2018]).

Tasarımın görselinde yer alan elektrik santrali gerçekte de var olmasıyla realizm akımını desteklemektedir. Santral, baca sayılarının grup elemanlarını temsil edişi nedeniyle tercih edilmiş olabilir. Elektrik santrali bir diğer yandan da modern dünyayı temsil eden bir görseldir ve bu yönüyle de makineleşmenin beraberinde getirdiği hız, sürat ve hareketliliğe övgüler yağdıran fütürist akımı da bünyesinde barındırmaktadır. Bir albüm kapağında yer alması garip karşılanabilecek elektrik santralini tasarıma dâhil edilmesi, bu yönüyle dadaizm akımının özelliğini yansıtmakta; yine bir domuzun gökyüzünde uçması da akla ve alışılmışı karşı koyma özelliği ile akımı bir diğer açıdan desteklemektedir. Gökyüzünde süzülen domuz, her ne kadar normalde karşılaşılamayacak bir görüntü olma özelliği ile sürrealizm akımını yansıtsa da, bir diğer yandan orada bulunuşu, tasarımın fikri itibarıyla ekspresyonist akımın ideolojisini ortaya koymaktadır. Görselde uçan bir domuz kullanma ve bunu bir santralle birleştirme fikri, insanların hayvanlarla özdeşleştirilmesi fikrinden ortaya çıkmıştır. Yani tasarımcı kendi duyu ve duygularına bağlı olarak içsel gerçekliğini, kişisel anlayış ve tarzıyla birleştirerek ortaya koymuş, kendi yorum ve düşüncelerini yansıtmaya çalışmıştır. Çekilen birçok fotoğrafın birleştirilmesiyle elde edilen tasarım, teknik itibarıyla de konstrüktivist bir tarz içermektedir.

3.1.3 A Momentary Lapse Of Reason

Resim 3. A Momentary Lapse of Reason albüm kapağı

Kapak çekimlerinde 700 adet Victorian tarzı demir hastane yatağının kullanıldığı albüm, 7 Eylül 1987 tarihinde piyasaya çıkmıştır (<https://pinkfloydtrk.net/2007/11/03/1987-momentary-lapse-of-reason/> [11.05.2018]). Tasarımda yastıkları ve çarşafı ile hazırlanmış yataklar, nehre benzeyen bir görüntü oluşturacak şekilde kumsal boyunca dizilmiştir (Resim 3). Yataklarla denizin arasında kalan boşlukta köpekler ve gökyüzünde bir mikrolight göze çarpmaktadır. Bütün yatakların dizilmesinin ardından gerçekleşen şiddetli yağmur, nehir görüntüsünün sonunun seçilememesine neden olmuş ve çekimler iki hafta sonra tekrar edilmiştir.

Thorgerson, kapağı tasarlarken, kullandığı yatak fikrinin iki nedeni olduğunu açıklamaktadır; bunlardan biri Yet Another Movie parçasındaki sözlerden, diğeri ise Wish You Were Here albümü için tasarladığı seçilmemiş kapaklardan birinde yer alan karadaki yüzücü fikrinin yeniden yaratılmasından kaynaklıdır (<https://pinkfloydtrk.net/2016/01/20/pink-floyd-album-kapaklarinin-hikayeleri/11.05.2018>).

Tasarımın görselinde yer alan obje ve betilerin kurgu olmasına karşın gerçekte var oluşları, realizm akımına uygundur. Hasta yataklarının ritmik tekrarından oluşan görüntünün kullanılması gerçeklikten uzak yönüyle sürrealist akımı desteklese de, teknik olarak konstrüktivist akım ile uyum sağlamaktadır. Bireyin, görüntüsü nehri andıran birçok yatağın arasında bulunması, bir içsel bunalım ve akıp giden düşünce selinin arasında sıkışmışlığı temsil ediyor olabilir. Sağ tarafta yer alan köpekler, bu sıkışmışlık hissinden kurtulmaktaki engelleri, havada süzülen mikrolight ise özgürlüğü anlatmaktadır yorumunu getirebiliriz. Beceriksizce ve alakasız şekilde bir araya gelmiş gibi görünen bu sembollerle, tasarımcı kendi içsel gerçekliğini, kendi anlayış ve tarzıyla ortaya koymuş ve ekspresyonist akımın mantığını kullanmıştır. Mikrolight aynı zamanda, yansıttığı hız ve hareketlilik ile fütürist akımı da desteklemektedir.

3.1.4 *Delicate Sound Of Thunder*

22 Kasım 1988 tarihinde piyasaya sürülmüş olan albümün kapak tasarımında (Resim 4), Thorgerson, Oppenheim'in Kürk İle Kaplanmış Fincan, Fincan Tabacağı ve Kaşık'ı ve Dali'nin Kadehli Elbise'si gibi çeşitli eserlerden etkilendiğini ifade etmektedir. Bay Işık, Dail'nin Kadehli Elbise'sindekine benzer şekilde lambalar giymiş, Bay Ses ise kuşlarla çevrilmiştir. Kuş seslerinin, Pink Floyd konserlerinin başlangıcında heyecanı artırmak için kullandıkları çeşitli ortam seslerinden biri olduğu bilinmektedir (<https://pinkfloydtrk.net/2000/07/02/1988-delicate-sound-of-thunder/>; <https://pinkfloydtrk.net/2016/01/20/pink-floyd-album-kapaklarinin-hikayeleri/> [11.05.2018]).

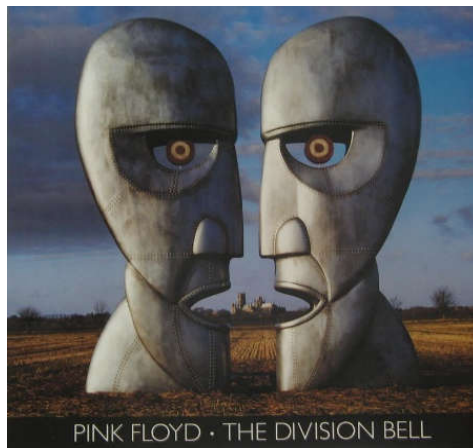

Resim 4. Delicate Sound of Thunder albüm kapağı

Tasarıma olan bir diğer etkinin de, bir yandan Pink Floyd konserinde yer alıp da diğer yandan olayın sadece işitsel olmadığını nasıl ifade edebileceğini düşünmesi olduğunu da belirtmektedir. Böylece görüntüdeki Bay Işık ve Bay Ses ete tırnağa bürünerek karşılaşmışlardır (<https://pinkfloydtrk.net/2016/01/20/pink-floyd-album-kapaklarinin-hikayeleri/> [11.05.2018]).

Görsel hem ortam hem de içerdiği betimlerdeki gerçeklikle, realizmin özelliklerini taşımaktadır. Bunun yanı sıra, bize göre uzakta yer alan bireyin etrafının kuşlarla sarılı olması, yakındaki bireyin ise üzeri lambalarla kaplanmış bir kıyafet giyiyor olması bir rüya hissini uyandırmakta ve bu yönüyle tasarımcının bilinçaltı dünyasını yansıtarak sürrealist akımı desteklemektedir. Sürrealist akımın yansımalarını taşıyan bir diğer belirteç ise, tasarımda yer alan lambalı adamın sürrealizm akımı için önemli bir temsilci olan Dali'nin Kadehli Elbise'si ile benzerlik göstermesidir. Tasarımcı, albümün isminden yola çıkarak, gök gürültüsünü kendine has bir tarzda görselleştirmiş, Bay Işık ve Bay Ses'in karşılaşması şeklinde bir yorum getirmiştir. Thorgerson aynı zamanda, konserde kullanılan kuş seslerini de yansıtmak kendine özgü bir dil kullanmıştır. Alakasız görünen görseller kullanarak kendi yorumunu hayata geçirmesi, yine ekspresyonist akımın yansıması olarak kabul edilebilir.

3.1.5 *The Division Bell*

Resim 5. The Division Bell Here albüm kapağı

Grubun 1994 turnesine başladığı Mart 1994'te piyasaya sürülen albümün adını, parlamento üyelerinin oylama için ikiye ayrılması zamanının geldiğini bildirmek için Avam Kamarası'nda çalınan çandan esinlenen, Hitchhikers Guide To Galaxy kitabının yazarı Douglas Adams koymuştur (<https://pinkfloydtrk.net/2007/11/04/1994-the-division-bell/> [11.05.2018]). Görselde (Resim 5) kullanılan ve ağız boşluklarından arkada Ely Katedrali'nin görüldüğü, biri taş diğeri metal birer ton ağırlığındaki iki kafa heykeli, bir tarlanın ortasında yer almaktadırlar. Yapıldıktan sonra kamyonla çekim alanına getirilmiş bu heykeller hava koşulları ve diğer sebeplerden ötürü iki hafta süren çekimler boyunca medyadan gizlenmiştir.

Albümün ana teması olan 'iletişimsizlik', Thorgerson'a göre grup için de geçerliydi ve buna dayanarak karşıdan bakıldığında tek bir yüz gibi görünen, karşılıklı duran iki ayrı yüz fikrini geliştirmiş oldu. Tasarımda iki farklı şekilden birini görebilecek olan izleyici, eğer iki şekli de görebiliyorsa bu izleyicinin tasarımıyla iletişime geçmesi anlamına gelecekti (<https://pinkfloйдturk.net/2016/01/20/pink-floyd-album-kapaklarinin-hikayeleri/> [11.05.2018]).

Görselde kullanılan heykeller her ne kadar sürrealist bir görüntü ortaya koysa da, yer aldıkları ortam ve arka planda görünen katedral realizm akımının özelliklerini taşımaktadır. Kullanılan heykeller, yine bilinçaltında yer alan düşünceleri temsil etmeleri yönüyle sürrealizmi yansıtmaktadır. Şekiller, hem tek bir bireyi hem de karşılıklı konuşan iki ayrı bireyi simgelemeleri açısından kübizmin çok yönlü bakış açısını ve devingen özelliğini taşıırken, kendine has formlar içermeleri ise akımın soyutlama özelliğini barındırmaktadır. Tasarımcı kendi iç dünyasını, duyu ve duygularını ekspresyonist yaklaşıma uygun şekilde kendine has tarzda aktarırken, aynı zamanda izleyicilerin yorumu için de açık kapı bırakmıştır. Katedralin iki figürün tam ağız boşluklarına gelecek şekilde görselleştirilmesi, kutsal bir anlam taşıması ve kişiler arası birleştirici rolüne bağlanabilir. Uzaklara gidildikçe berraklaşan gökyüzünün ise, insanlar arası iletişim ile çözülen problemleri temsil ettiği düşünülebilir.

4 Sonuç

Albüm kapakları, ilk var oldukları zamanlardan bu yana tasarım anlamında kayda değer değişiklikler yaşamışlardır. Bu değişim süreci göz önüne alındığında, dinleyici ile albümün içeriğinin, tasarlanan albüm kapağı sayesinde daha iyi etkileşim içinde olduğu görülmektedir. Tasarımcı bir yandan tasarımını yaptığı albümün sahibi müzik sanatçısı / grubunun görüşlerini ve düşüncelerini yansıtmaya çalışırken, diğer bir yandan da kendi içsel dünyasından etkilenmektedir. Tüm bu yaratıcı süreç içerisinde de, önceki deneyimler, çevresel etkenler, görsel birikimler, yeni arayışlar vs.nin yanı sıra, geçmişten günümüze var olan sanat akımlarından da ilham almaktadır. Tasarımlarında birçok sanat akımından etkilenmesi mümkün olan tasarımcının, kendisine fikir olarak daha yakın bulduğu akımın özelliklerini yansıtan tasarımlar yapması sık görülen bir durumdur. Storm Thorgerson'ın da, birçok sanat akımından etkilenmiş olduğu görülmekle birlikte, tasarımlarında çoğunlukla sürrealist bir çizgi takip ettiği fark edilmektedir.

Thorgerson'ın tasarımları günümüz teknolojisinin ve grafik tasarım programlarının yaygın olmadığı, bugünkü teknolojik yaratımların yapılamadığı bir dönemde ortaya çıkmıştır. "Masamdaki bilgisayar yerine kafamdaki bilgisayarı tercih ederim" düşüncesiyle hareket eden sanatçı tüm tasarımlarında sanatsal akımların izlerini eserlerine yansıtmış, yaratımlarını uzun çalışmalar sonucunda fotoğrafların üst üste bindirilmesi ile ve çoğunlukla gerçek görüntülerle elde etmiştir.

Thorgerson, çalışmaları ile döneme aykırılık getiren gerçeküstü çalışma özellikleriyle yaptığı sanatın uç noktalarına ulaşmayı başarmıştır. Bu çalışmaları ile de dönemin deha sanatçıları arasında gösterilebilir.

Teşekkür

Alanı ile ilgili katkılarından dolayı Süleyman Demirel Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Müzik Bölümü Öğretim Üyesi Sayın Dr. Cenk CELASIN'e teşekkür ederiz.

5 Kaynakça

- Alleyn, M. (2014). After the storm: hipnosis, storm thorgerson, and the rock album cover. *Rock Music Studies*, 1(3), 251–267, <http://dx.doi.org/10.1080/19401159.2014.949553>
- Alpan, G. (2008). Görsel okuryazarlık ve öğretim teknolojisi. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2(5)
- Balkır-Kuru, N. (2011). Sanat ve tasarım eğitiminde görsel kültür. Kadir Has Üniversitesi, İstanbul
- Becer, E. (2013). *İletişim ve grafik tasarım*. 9.Baskı. Ankara: Dost Kitabevi Yayınları.
- Bektaş, D. (1992). *Çağdaş grafik tasarımın gelişimi*. 1. Baskı. İstanbul.
- Erişti, S.D., Uluysal, B, Dindar M, (2013). Görsel algı kuramlarına dayalı etkileşimli bir öğretim ortamı tasarımı ve ortama ilişkin öğrenci görüşleri. *Anadolu Journal of Educational Sciences International*, 3(1), 47-60.
- Eroğlu, Ö. (2006). *Resim sanatı sözlüğü*. (2. Baskı). İstanbul: Nelli Sanat Evi.
- Gombrich EH, (1986). *Sanatın öyküsü*. (3. Baskı). İstanbul: Remzi Kitabevi Yayınları.
- Kara, Ö. (2008). 1950 ve 1980 Yılları arasındaki görsel sanat ve tasarım akımlarının müzik albüm plak kapaklarına yansımaları ve grafik eğitimindeki yeri. *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Lynton, N. (1982), *Modern sanatın öyküsü*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Sadie, S. (2001). *Dictionary of music and musicians*. Volume 19. USA: The New Grove.
- Sözen, M & Tanyeli, U. (2012). *Sanat kavram ve terimleri sözlüğü*. (12. Baskı). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Uçar, T. (2004). *Görsel iletişim ve grafik tasarım*. İstanbul: İnkılâp Kitabevi.
- Yücebaş, Ç. (2006). Grafik tasarımda görsel bütünlük oluşturmada tipografi ile görseller arasındaki ilişki ve sanat eğitimindeki yeri. *Yayımlanmamış Doktora Tezi*, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- Watkinson, M & Anderson, P. (1993). *Crazy diamond syd barrett and the dawn off Pink Floyd*. Omnibus Press
- <http://bonpurloryan.com2014/09/30/album-kapaklari-nasil-icat-edildi> [03.04.20189]
- <https://www.theguardian.com/artanddesign/2013/apr/18/storm-thorgerson-dies-69-designer-of-album-covers-for-pink-floyd> [01.07.2018]

- <https://www.theguardian.com/artanddesign/2013/apr/18/storm-thorgerson-dies-69-designer-of-album-covers-for-pink-floyd> [01.07.2018]
- <https://onedio.com/haber/tum-bildiklerinizi-unutun-50-yili-asmis-bir-efsane-olan-pink-floyd-hakkinda-50-bilgi-714573> [11.05.2018]
- <https://pinkfloydtrk.net/2016/01/20/pink-floyd-album-kapaklarinin-hikayeleri/> [11.05.2018]
- <https://pinkfloydtrk.net/2010/12/25/tum-pink-floyd-albumleri-listesi/> [11.05.2018]
- <https://pinkfloydtrk.net/2007/10/30/1977-animals/> [11.05.2018]
- <https://pinkfloydtrk.net/2007/11/03/1987-momentary-lapse-of-reason/> [11.05.2018]
- <https://pinkfloydtrk.net/2000/07/02/1988-delicate-sound-of-thunder/> [11.05.2018]
- <https://pinkfloydtrk.net/2007/11/04/1994-the-division-bell/> [11.05.2018]
- <https://sanatabiradim.wordpress.com/2016/10/08/gorsel-kultur-gorsel-kultur-tanimlari> [05.06.2018]
- <https://www.stormstudiosdesign.com/resume/> [01.07.2018]
- https://en.wikipedia.org/wiki/Storm_Thorgerson [13.05.2018]
- www.youtube.com/watch?v=+40Syhr37xc [12.05.2018]
- www.youtube.com/watch?v=+40Syhr37xc [12.05.2018]
- Şekil 1- <https://onedio.com/haber/tum-bildiklerinizi-unutun-50-yili-asmis-bir-efsane-olan-pink-floyd-hakkinda-50-bilgi-714573> [12.05.2018]
- Resim 1- <http://syldalan.free.fr/Album/1975WishYouWereHere/mainwywh.html> [12.03.2018]
- Resim 2- <https://www.popsike.com/PINK-FLOYD-Animals-Original-1st-Pressing-LP-EX/252350374896.html> [12.03.2018]
- Resim 3- <https://www.cdandlp.com/en/pink-floyd/a-momentary-lapse-of-reason-white-vinyl/lp-gatefold/r117202606/> [12.03.2018]
- Resim 4- <http://ultimateclassicrock.com/pink-floyd-delicate-sound-of-thunder-2500-ebay/> [12.03.2018]
- Resim 5- <https://wallpapersafari.com/pink-floyd-division-bell-wallpaper/> [12.03.2018]

Extended Abstract

Album covers have been valuable determinants throughout the recent music history, even though it is thought that nowadays internet is the main source for listening to music and people give less importance to these visuals compared to past. Graphical design is related to music as well as many other fields. Visuality, as the core material of graphical design, directly influences our perception system and provides memorability. Album cover designer actually tries to visualize an element (music) which refers to auditory sense. While doing this, s/he uses design instruments such as color, texture, tone, form, direction and line; design principles such as balance, recurrence, proportion and visual hierarchy, visual continuity, integrity, emphasis; and auxiliary instruments such as photograph and illustration. It is observed that designer often also sticks to the content in order to emphasize music style and the general sensation of the album while presenting the musical work in a visual form beforehand. While doing this, designer benefits from sensual, optical ext. effects of the design instruments such as line, color, texture on the audience (Becer, 2013, s.56-62; Uçar, 2004, s.45-56). From another point of view, in addition to knowing necessary design principles and taking into account that album cover refers to many sense, it is obvious that each design will bring different view and story along. While designing album cover, with these principles and the stories that are source of the design, designer on the one hand tries to reflect the singer's/music group's thoughts and feelings and on the other hand is influenced by his/her own world, experiences and many art movement. Within this context, influenced by different art movement, several designs were tried. In this study, the stories of the album cover of five chosen designs were explained briefly and how they were affected by art movements was analyzed in detail by using document analysis.

Designer should take into consideration the addressed listeners of the design and their visual perception and cultural features. The more harmonization between design and listener will lead to better representation of the music record by design. Thereby, the relationship between the listener and musical record will deepen and designer will realize his/her goal. As Kara emphasizes (2008, s. 11), artist photos were used in first album cover examples but by the time there was a quest for different ways and various technics were tried. Moreover, he explains that the records before 1920 were launched with a paper cover only including information of the recording company, classic music recordings in 1920s took the form of album but they included very few notes that will introduce the music and the artist. Durmaz indicates that until 1940s there was not an album cover concept of the launched albums and standard brown wrapping paper was used and for the first time Alex Steinweiss, young art director for Colombia Records, designed an album cover for 78 rpm album named *Rodgers and Hart* (Durmaz 2006 cited in Kara, 2008, s.13). Loryan mentions that this deepened the relationship between the listener and music records and boosted the sales eightfold within few months (Bon Pur Loryan, <http://bonpurloryan.com/2014/09/30/album-kapaklari-nasil-icat-edildi> [03.04.2018]).

Kara (2008, s.13) emphasizes that in the following years notes and artist photos were employed together, towards 1940s scientific layouts were involved in design and in the end of 1950s, depending on different art movements, variations were realized in the formal qualifications of designs. Furthermore, he denotes that according to the period and owned sense of aesthetics, designs demonstrated distinct characteristic figure qualifications, correspondingly it is thought that designers were influenced by the main art movements of that period. As Kara (2008: iii) highlights, album cover designs presented to basic musical genre's listeners between 1950 and 1980 seemed to have distinctive symbols, figure and color qualifications of those listeners.

Thus, while designing album cover, within this creative process, designer is inspired by previous experiences, environmental factors, visual knowledge, quest for new ways etc. alongside art movements from past to present. It is often seen that designer, who

may be affected by many art movements, makes designation reflecting qualifications of art movement that s/he feels closer. It is realized that though being affected by many art movement, Storm Thorgerson frequently followed a surrealist line in his designs.

In this research, as all designers who created a distinguishing style, Storm Thorgerson's style was examined and chosen Pink Floyd album covers designed by Storm Thorgerson were analyzed with regards to visual art movements. In this study, document analysis and visual scanning were used, chosen album covers were analyzed by using academic critic method, which is an art criticizing method. Common feature of the chosen album covers is that they seem as if they were made in digital platform while they were produced by creating a real atmosphere.